

Szabó Előd

A vallásszabadság: veszély vagy lehetőség?¹

„Mert úgy van ez, mint amikor egy idegenbe készülő ember hívatta szolgálait, és rájuk bízta vagyonát. Az egyiknek adott öt talentumot, a másiknak kettőt, a harmadiknak pedig egyet, kinek-kinek képessége szerint, és elment idegenbe.” (Mt 25,14–15)

A vallásszabadság ünnepén az elmélkedést, az unitárius egyház megalakulásának 451. évfordulóján a prédikációt nem lehet mással kezdeni, mint Jézus Istenről szóló tanításával. A történelem nagyszerű eseményeit vizsgálva kiemelkedő személyiségek alakja magasodik ki, mint akik cselekvői voltak a csodáknak. Emléüket őrizzük, műveiket tanulmányozzuk, de ők is figyelmeztetnek írásaikban, hogy az érdem, a dicsőség Istené. Keresztény unitáriusokká pedig az tesz, hogy az örökkévalóságba elrejtőző istenképet számunkra Jézus világosította meg, családi közelségbe hozta Istent, mert tanításának egyik alapvető örömhíre, hogy Isten országa, Isten elközéltett, közel van. Isten törvényének, gondviselésének, közelségének hirdetése tette nagygyá unitárius múltunkat: amikor Isten volt a kiindulópont, amikor „mi és a mi házunk népe csak neki szolgált”, akkor teljesítette egyházi közösségünk hivatását, és születtek azok a tettek, amelyekre ma is büszkék lehetünk. És a jövőt is ez az istenközpontúság teheti csak nagygyá és széppé, s ha emberi hatalom helyett mindig Istent szolgáljuk, akkor joggal bízhatunk a megmaradásban. Ha elhagyjuk őt, ha elfordulunk tőle, ha elfelejtjük őt, ha második helyre kerül, akkor... de ne is foglalkozzunk azzal, hogy mi is történhet akkor!

Beszéljünk inkább a vallásszabadság fogalmáról! Tavaly, amikor a 450. évfordulót ünnepeltük, szinte egész évben azon gondolkoztam, hogy mit is jelentett a vallásszabadság 1568-ban, és mit jelent ma. Akkor nemcsak a gyakorlatban, hanem elméletben is sok ember vallásszabadsághoz való joga meg volt tagadva. Ezért küzdöttek eleink, küzdöttek azok a szolgálatot végző és áldozatot vállaló emberek, akikre emlékezünk, akikre büszkék vagyunk. És, bár a kor kor-

¹ Elhangzott 2019. január 13-án Kolozsváron, a vallásszabadságnapi ünnepi istentiszteleten.

látai között, de mégis megvalósították álmukat, a vallásszabadságot. Ma, a 21. században ez a vallásszabadság sokkal teljesebb. Bizonyos értelemben azt is mondhatjuk, hogy a mi életterünkben, a 21. században a vallásszabadság már annyira teljes, hogy néha még nekünk is sok. Néha még a mi ízlésünk számára is túlzás.

Miről is beszélek? Szinte minden nap találkozom azzal a jelenséggel, hogy a környezetemben élő emberek, barátok, volt osztálytársak, családom tagjai közül sokan elfordultak az egyháztól, az intézményes vallásos élettől, vagy soha nem is kerültek közel hozzám. De még inkább érzem és látom ezt gyülekezetemben: a gyülekezet jelentős része ugyan teljesíti minimális anyagi kötelezettségeit egyházával szemben, de távolmaradása, viselkedése arról árulkodik, hogy nem érdekli az, ami a templomban van, talán maga a vallásosság, a vallásos élet sem érdekli. Néha elmondják, de nagyon sokszor kimutatják azt, hogy úgy érzik, úgy gondolják, vallás nélkül is lehet élni. Erről a vallásszabadságról beszélek, amikor azt mondom, hogy ezt már mi is sokszor túlzásnak éljük meg. Mert a mai vallásszabadság nem pusztán arról szól, miszerint az embernek szíve joga eldönteni, hogy a sokféle vallásos irányzat közül melyiket követi, hanem sok embertársunknak az a kérdése, egyáltalán szükség van-e a vallásos gondolkodásra, a vallásos életre.

Erre a vallásszabadságra kétféle szempontból lehet tekinteni: vagy rettenetes veszélyként éljük meg, megijedünk tőle, ítéletet mondunk ki azok fölött, akik ilyen kérdésekkel viaskodnak magukban, vagy lehetőségként tekintünk rá. Úgy tekintünk rá, mint a vallásszabadság valódi kiteljesedésére, ami nemcsak az emberjogi értelmében teljes és kívánatos, hanem az Isten számára is, Jézus istenképébe is beleillik. Az egyház évszázadokon keresztül hozzám volt szokva ahhoz, hogy tekintéllyel, hatalommal rendelkezett. Nem kellett híveinek kegyeit keresse, hanem az emberek keresték az egyházi közösség kegyeit, mert tulajdonképpen nem lehetett megmaradni, élni hosszú évszázadokon keresztül Európában, Erdélyben vallásos élet, egyházi hovatarozás nélkül. Hogyha ennek a tekintélynek, hatalomnak a szemszögéből vizsgáljuk meg a mai vallásszabadságot, akkor valóban az ítélet szaván szólunk, visszasírjuk a múltat, ahol kényszeríthettük híveinket, az embereket a templomlátogatásra, az egyházi közösség szolgálatára.

De van egy másik lehetőség is: hogy ennek a vallásszabadságnak az értelmében ne a múltat sírjuk vissza, ne arra a tekintélyre és hatalomra törekedjünk ismét, hanem próbáljunk meg szolgálattal, embertársaink szeretetével, lelkünk fényességének megmutatásával hívni, szólítani másokat. Természetesen ez nehéz. Nehéz átalakítani gondolkodásunkat, intézményeink működését úgy, hogy ettől a hosszú ideig élvezett hatalomtól elég rövid idő alatt, nem olyan régen megfosztottak minket.

Mi a feladatunk most? A feladatunk elsősorban az, hogy beszéljünk az embereknek arról, megmutassuk az embereknek azt, hogy vallásos életet élni nem muszáj, de jó. Hogy a vallásos élet, a hit egy óriási lehetőség, ajándék, amit Isten adott nekünk. Vallásos életet élni a legmagasabb rendű dolog, amit az ember tehet. Ennél a mondatnál, ezeknél a gondolatoknál idéződött fel bennem a tántumok példázata. A sokféle tántum, ajándék, tehetség közül, amit az Isten adott az embernek, az egyik legkülönlegesebb, legnagyobb éppen a hit; éppen az a tehetség, hogy az ember elgondolkozik azon dolgok fölött, amelyeket nem lát, amelyek felől nincsen tapasztalata, de mégis hitének segítségével, belakhatja, uralhatja azt a teret is. Ugyanakkor mekkora szabadságot ad az idegenbe távozó gazdag ember szolgálóinak, amikor még csak meg sem jelöli, mit tegyenek a rájuk bízott vagyonnal, hanem teljesen rájuk bízva, hogy mit cselekednek. Mekkora szabadság! És ezzel a szabadsággal mennyire másképpen élnek a szolgálók! Az egyik elmegy, kamatoztatja azt, amit kapott, és meggazdagodik. A második ugyanígy cselekszik. A harmadik pedig elmegy, keres egy csendes helyet, és elásza a kincset a mélybe, elrejtja azt. Valahogy ezt az üzenetet kell a vallásszabadság ünnepén, de hétköznapjainkban is, vallásos életünk szolgálatában is elmondani, belekiáltani a világba, hogy a hit, a vallásos gondolkodás, a vallásos élet egy olyan tehetség, mint a látás, a hallás, a járás, amivel szabadon élhetünk vagy szabadon foszthatjuk meg magunkat tőle. Ha megfosztjuk magunkat tőle, akkor olyanok lennénk, mintha egy embernek lenne két jó szeme, de az egyiket mindig eltakarná, és úgy járna a világban; mintha két jó fülünk lenne, de egyiket bedugnánk, hogy ne halljunk; mintha két lábunk lenne, és tudnánk tökéletesen járni, de mégis valamiért szabadságunkban úgy döntenénk, hogy féllábon ugrálva éljük végig életünket. Mintha képesek lennénk emberi kapcsolatokat teremteni, a barátságoknak, szerelemnek csodálatos érzéseit megtapasztalni, de mi mégis szabadságunkkal élve elzárkóznánk, elrejtőznénk, megfosztanánk magunkat mindezeketől. És szinte fennhangon szólít meg a példázatból is a kérdés: kit büntetsz meg ezzel a szabadsággal? A szabadság lehetőségén keresztül ezzel a lázadással, e miatt a lázadás miatt ki fog szenvedni? Ki nem fog gazdagodni, sőt ki fogja elveszíteni még azt az egy tántumot is, amije van? Az, aki így választott, így döntött!

Nekünk, a vallásszabadság örökeseiként, akik fölnézünk múltunk nagy hőseire, látjuk őket, megismerjük életútjukat, műveiket, méltatjuk őket, szolgálataikat, áldozatukat, sosem szabad azt mondanunk, hogy a vallásszabadság mértéke túlzott, hogy a mai vallásszabadság nekünk sem ízlik, nem tetszik, hanem lehetőségként kell erre a helyzetre tekintenünk. Nem menekülhetünk gyávasággal a múltba, hanem bátran szembe kell néznünk a holnappal, a jövővel. Fel kell ébreszteni az embertársban, az emberek közösségében azt a felismerést, hogy a val-

lásos élet az emberi gondolkodásnak, az emberi életnek legmagasabb csúcsa. Istentől gondolkodni, az ő rejtett, de mégis sokszor nyilvánvaló műveit megismerni, az ő végtelen erejét segítségül hívni nem egy ránk rótt kötelesség, nem egy nehéz teher, amit cipelnünk kell életünkön keresztül, hanem, ahogy a Mester fogalmazott, egy olyan iga, ami gyönyörűséges, egy olyan teher, ami könnyű. Széppé, gazdaggá teszi az emberi életet, érdemessé arra, hogy annak minden megpróbáltatását végigéljük, végigküzdjük.

A vallásszabadságot nem ma és nem 1568-ban fedezték fel. Amikor Jézus példázataiban azt mondja: „olyan az Isten országa”..., mindig a vallásszabadság következik. Mindig az a végtelen szabadság, amit csak a legnagyobb király, a legvagyonosabb gazda, a legszeretőbb apa tud megadni szolgálóinak, alattvalóinak, gyermekeinek. A tékozló fiú példázatában a gyermekeknek végtelen szabadságuk van. Az irgalmas samaritanus példázatában, ahol a megvert, segítségre szoruló ember mellett elhaladó embertársnak is szabadsága van segíteni vagy elfordulni. A tántumok példázatában a vagyon egy-egy részét megkapó szolgálóknak szabadságuk van, hogy azzal éljenek, meggazdagodjanak, dicséretet, üdvösséget, nyugalmat szerezzenek maguknak. De szabadságuk van arra is, hogy elrejtsek, megfosszák önmagukat tőle.

A szabadságot nem az ember, hanem az Isten találta ki, alkotta meg, teremtette bele a világba. Legnagyobb ajándékát adta, hogy ha őt követni akarjuk, az ő törvényei szerint akarunk élni, ha belé vetjük hitünket, akkor azt ne kényszerből és ne félelemből, hanem bizalomra, szeretetre épülő szabad választásból tegyük.

Ebben áll a holnap reménysége is. Sok mindent összeszámolunk, összeadunk és kivonunk. Számolgatjuk, hogy lesz-e vagy nem lesz holnap, lesz-e jövő emberi életünkben és közösségeinkben. De a legnagyobb kérdés az, hogy a hit tántumával élünk-e? Bízunk-e végtelenül abban, hogy amíg az Istent szolgáljuk, amíg csak az ő igazságát mondjuk minden körülmény között, és amíg a tőle kapott szeretetet próbáljuk sugározni a világba, addig lesz létjogosultságunk, és bármennyire is nehéznek tűnik a sors, ő fogja biztosítani azt, hogy lesz jövő. Mert ilyen az Isten országa!

Keressük és számláljuk tántumainkat, és szolgálatunkban törekedjünk arra, hogy embertársaink között is egyre többen észrevegyék saját tántumaikat. Biztassuk és bátorítsuk egymást és önmagunkat arra, hogy ezeket a tántumokat ne elrejtjük, hanem bátran a jövő felé nézve próbáljuk gyarapítani, sokasítani. Így válasszunk szabadon, így döntsünk az Istentől kapott szabadság lehetőségével mindig Isten szolgálata és embertársaink szeretete mellett. Akkor bátran fogalmazhatjuk meg imádságunkat, és bízhatunk abban, hogy Isten végtelen ereje társunk, örök erőforrásunk lesz életünk és szolgálatunk minden napján. Ámen.